www.turkishstudies.net/language

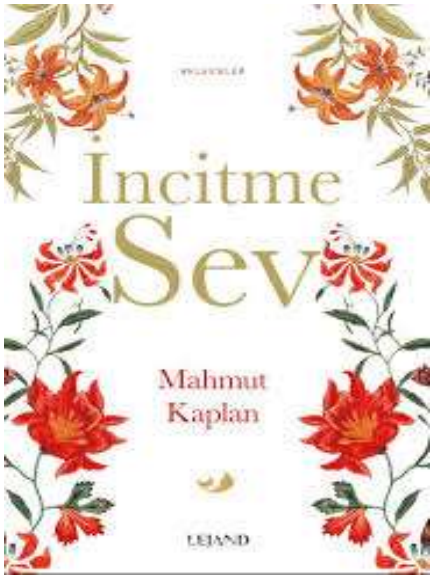
Turkish Studies - Language and Literature

eISSN: 2667-5641

Book Review / Kitap Tanıtımı

Mahmut KAPLAN, *İncitme Sev*, Lejand Kitap: İstanbul, 2024, ss. 170, ISBN: 978-625-8452-98-3.

Sevim Aras*

Türkoloji alanında önemli eserler veren ve Türkiye'deki klasik Türk edebiyatı alanında çalışan kıymetli akademisyenlerden biri olan Prof. Dr. Mahmut Kaplan, Şanlıurfa'da gözlerini açmıştır. Lisans eğitimini Hacettepe Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı bölümünde, yüksek lisans ve doktora eğitimini de Ankara Üniversitesi'nde tamamlayarak Türkoloji'ye ilk adımını atmıştır. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Manisa Celal Bayar Üniversitesi, Suriye Cumhuriyeti Halep Üniversitesi, Uluslararası Kıbrıs Üniversitesi, İstanbul Fatih Üniversitesi ve Yunus Emre Enstitüsü gibi kurumlarda çalışmıştır. Şu anda ise İstanbul Beykent Üniversitesi'nde öğretim üyeliği görevini sürdürmektedir. Birçok çalışması bulunan Kaplan; Fuzûlî, Bâkî, Mevlânâ ve Nâbî gibi klasik Türk edebiyatının zirve isimleri üzerinde önemli çalışmalar yapmıştır (Kaplan, 2024). Tarafımızca kaleme alınan bu yazıda, Prof. Dr. Mahmut Kaplan'ın yayınlanan çalışmalarından birisi olan *İncitme Sev* isimli kitabın incelemesi ve değerlendirilmesi yapılmıştır.

İncelemesi yapılan kitap 22 bölüm ve 170 sayfadan oluşmaktadır. Bölümlerin her birisi yazar tarafından isimlendirilmiştir. Her bölümde yazar anlattığı konuyla ilgili manzume örnekleri sunmuştur. Bölümlerin isimleri ve bu bölümlerde neler anlatıldığı aşağıda verilmiştir.

"Edebiyat İhtiyacı" olarak başlık verilen ilk bölümde öncelikle insanoğluna kendisini diğer canlılara anlatabilmesi için verilen konuşma yeteneğine değinilmiş ve beliğ söz söylemenin insanın var olduğu ilk zamanlardan beri önemsendiğine vurgu yapılmıştır. Ardından ilk insan olarak kabul edilen Hz. Âdem'in oğlu Habil için söylediği mersiyenin "ilk şiir" olarak kabul edildiğine

* Arş. Gör., Eskişehir Osmangazi Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, Türk Dili ve Edebiyatı Bölümü
Res. Asst., Eskişehir Osmangazi University, Faculty of Humanities and Social Sciences, Department of Turkish Language and Literature
ORCID https://orcid.org/0000-0002-5842-1129
sevim.aras@ogu.edu.tr

Cite as/ Atıf: Aras, S. (2025). Mahmut Kaplan, *İncitme Sev*, Lejand Kitap: İstanbul, 2024, ss. 170, ISBN: 978-625-8452-98-3. *Turkish Studies - Language and Literature*, *"Hüseyin Su Özel Sayısı", 20*(Ö1), 967-973. Ankara Bilim University Publications. https://dx.doi.org/10.7827/TurkishStudies.87302
Received/Geliş: 17 September/Eylül 2025
Accepted/Kabul: 15 December/Aralık 2025
Published/Yayın: 20 December/Aralık 2025
Checked by plagiarism software

değinilmiştir (s. 9). Yazar bütün bunlardan sonra Moliere'in 'Edebiyat ne işe yarar' sorusuna verdiği cevap üzerinden kendi yorumlarını dile getirmiştir (s. 10). Yine Mahmut Kaplan, Oscar Wilde'ın bir sözünü şahit göstererek edebiyatçıların yaşamı taklit etmeden topluma yol gösteren kişiler olduğunun altını çizmiştir (s. 10). Sonrasında yazar, Allah tarafından insanlığa gönderilen kitapların edebî özelliğinin baskın olduğuna değinmiştir ve bu kutsal kitapların bazı kısımlarının anlaşılır, bazı kısımlarının ise mecazî söylemlerle yüklü olduğuna vurgu yapılmıştır (s. 10). Ardından Kaplan, sanattan ve edebiyattan kopmuş millet ve devletlerin âkıbetinin kötü olacağından bahsederek düşüncelerini dile getirmiş ve tarihte "İslam ve Türk devletlerinin saraylarında edip ve şairlere başköşede oturtulup kıymet verildiği"ni söylemiştir (s. 11). Buna Gazneli Mahmud ve Kanunî Sultan Süleymân'ı örnek vermiştir. Gazneli Mahmud'un maaş alan birçok şairi sarayında barındırdığından ve Kanunî'nin kendi başarı ve galibiyetleriyle değil 16. yüzyıl şairlerinden Bâkî ile gurur duyduğundan söz etmiştir (s. 11-12).

"Aşk Âyetlerini Şerh Etmek" başlıklı ikinci bölümde Usûlî'ye ait bir gazelin şerhi verilmiştir. Öncelikle yazar, Usûlî'nin doğum yerine değinmiştir ve ardından İbrahim Gülşenî'ye bağlandığına vurgu yapmıştır (s. 13). Sonrasında yazar, gazelin "*Şevk ile şerh etmeğe âyât-ı aşkı bâb bâb*/*Fasl-ı gülde bülbüle evrâk-ı gül besdir kitâb*" şeklindeki ilk beytiyle (s. 13) şerh yapmaya başlamıştır. Verilen gazelin tamamı ve Kaplan'ın manzume hakkındaki yorumları göz önüne alındığında şiirde; kitap tasviri, marifet kavramının açıklanması, tasavvuf geleneği içerisinde çokça yer alan nefsi terbiye etme yolları, tasavvuf ehlinin seyr ü sülük yolculuğu sürecinde yaşadığı sıkıntılar ve akla değil kalbe uyması gerektiği, zâhidin klasik Türk edebiyatı geleneğinde nasıl tasavvur edildiği, insanın ya da daha özel bir ifadeyle tasavvuf ehlinin Allah'a muhtaç olması gibi unsurların yer aldığı görülmektedir (s. 13-19).

Yazar üçüncü bölüme "Divan Şiirinde Bahara Bakışlar" ismini uygun görmüştür. Bu bölümde, bölümün isminden de anlaşılacağı üzere "bahar" konulu şiir örnekleri verilerek kısaca açıklaması yapılmıştır (s. 21-34). Mahmut Kaplan bu beyitleri yazısına eklerken tıpkı bir meclis kurulmuş ve verilen beyitlerin şairleri bu mecliste konuşurmuşçasına bir metafor oluşturmuştur. Şiir örnekleri verilen şairler arasında Nesîmî, Yunus Emre, Ahmedî, Ahmed Paşa, Hamdullah Hamdî, Mihrî Hâtun, Necâtî Bey, Âhî Çelebi, Bâkî, Fuzûlî, Hayâlî Bey, Mesîhî, Mostarlı Ziyâî, Mezâkî, Nef'î, Bahtî, Nedîm ve Şeyh Gâlib bulunmaktadır.

"Bu Dünyadan Yol Görünür Öteye" başlığını taşıyan dördüncü bölüme yazar, dünyanın ahirete gidiş güzergâhında dinlenilen bir kervansaray olduğunu söyleyerek giriş yapmıştır (s. 35). Ardından Kaplan, dünyadaki davranışların ahirete hazırlık konusunda önemli olduğuna, oradaki bütün her şeyin geçici ve "tadımlık" olduğuna vurgu yapmıştır (s. 35). Akabinde yazar, kendisinin dünya hakkındaki bu düşüncelerinin Celîlî'ye ait bir beytin beslediğine değindikten sonra bu beyti örnek olarak vermiş ve beytin açıklaması yapılmıştır (s. 36). Ardından yine Celîlî'ye ait olan aynı manzumenin farklı bir beyti verilip beyit hakkında açıklama yapılmıştır (s. 36-37). Sonrasında dünyanın geçiciliğinin vurgulandığı Üsküplü İshak Çelebi'ye ait bir beyit ve dünyadayken vaktin kıymetinin bilinmesi gerektiğini anlatan Sâkıp Dede'ye ait bir beyit örneği verilerek beyitlerin açıklamaları sunulmuştur (s. 37). Bu örneklerin ardından yazar, insanoğlunu dünyadaki güzelliklere ilgi duyup onlara aldanmasından bahsetmiştir ve bunun neticesi olarak kullarının bu aldanmadan kurtulması için Allah'ın insanlara dert ve bela verdiğinin altını çizmiştir (s. 38). Bu konuyla ilgili söylenenler Sâkıp Dede'ye ve Mirzâzâde Ahmed Neylî'ye ait iki beyitle desteklenmiştir (s. 38-39).

Beşinci bölüme "Ten Kafesindeki Hüma Kuşu" başlığını veren Kaplan, öncelikle klasik Türk edebiyatı için kullanılan diğer isimlere değinir ve klasik Türk edebiyatı geleneği içerisinde yazılan şiirlerin aynı geleneğin nesir türündeki eserlerinin önüne geçtiğini vurgular (s. 41). Buna ek olarak kütüphanelerde de fazlaca divan örneklerine rastlandığını söylemiştir (s. 41). Ardından divanların içerisinde felsefî/hikemî üslupta yazılan şiirlerin sayısının az olmadığını belirten yazar, dünyanın faniliğinin ve ölüm konusunun şiirlerde kendine yer edindiğinin de altını çizerek konuyla ilgili bir

beyit örneği vermiştir ve bu beytin açıklamasını yapmıştır (s. 42). Yine dünya hayatının geçiciliğinin anlatıldığı Hayretî'ye ait bir beyit verilmiştir ve yazar tarafından açıklaması yapılmıştır (s. 43). Bu beyitten sonra başka bir beyit örneği verilmiştir ve bu beyitte ölümün herkese eşit şekilde ulaştığı anlatılmaktadır (s. 43-44). Akabinde insanın ölünce bu dünyada sadece isminin kalacağı ama önemli olan şeyin bu değil dünyadayken işlenen amellerin olduğunu vurgulayan başka bir beyit örneği verilmiştir (s. 44). İnsanın ahirette var olabilmesi için bu dünyada fenâfillâha erişebilmesinin gerekliliği ve buna erişebilmenin en basit yolunun "aşk" olduğu bahsedilen diğer bir hususdur (s. 44). Aşk, fenâfillâh, insanın bu dünyadayken izzetini muhafaza etmesi ve tok gözlülük temasını işleyen beyit örnekleri verilmiştir ve bölüm noktalanmıştır (s. 44-46).

Altıncı bölüm "Neyimiz Var Bu Cihanda?" başlığını taşımaktadır. Yazar bu bölümün girişinde tasavvuf konulu şiirlerin bezm-i elestte insanların Allah'a verdiği sözü hatırlattıklarını söyledikten sonra yine bu şiirlerin, insanın kendi içine dönmesi konusunda uyarı mahiyeti taşıdığına vurgu yapmıştır (s. 47). Bunun ardından Seyyid Hulûsî Efendi'nin, matla beyti "*Yârın cemâl-i seyridir kâr u varımız*/*Yokdur cihânın varına i'tibârımız*" olan şiirin şerhi yapılmaya çalışılmıştır (s. 47-52). Bu şiirin geneli ve Kaplan'ın yorumları incelendiğinde, Allah'a ulaşabilmek için mâsivânın terk edilmesi, Allah aşkı dışındaki diğer aşklardan uzak durulması, insanların söylediklerine itibar edilmemesi gerektiği gibi sonuçlar çıkarılmaktadır. Ayrıca yazar, beyitlerin açıklamasını yaparken bu beyitlerle benzer mesajlar taşıyan başka şairlere ait manzume örnekleri de vererek anlatmak istediklerini pekiştirmeye çalışmıştır.

Mahmut Kaplan yedinci bölüme "Sevgilinin Derdiyle Dertlenmek" başlığını vermiştir. Öncelikle yazar, Seyyid Hulûsî Efendi tarafından kaleme alınmış "*ulaşdır*" redifli şiirin Hz. Muhammed için yazıldığını söyleyerek Hz. Muhammed'i sevmeyi emreden bir ayet örneği vermiştir (s. 53). Ardından ilk beyti "*Yâ Rabb ne olur derd-i dili yâra ulaşdır*/*Bu bülbül-i nâlânı o gül-zâra ulaşdır*" olan manzumenin şerhine geçilmiştir (s. 54-60). Kaplan'ın yaptığı şerh incelendiğinde şiirin genelinde Allah'ın isimleri, gülün klasik Türk edebiyatında Hz. Peygamber'i temsil etmesi, bazı kelimelerin sözlükteki karşılıkları, insan kalbinin Hz. Peygamber'e duyduğu özlem ve hasret sebebiyle hasta olması, hidâyetin sadece Allah'tan gelmesi, Hulûsî Efendi'nin derdine çare olarak Hz. Muhammed'in şefâatine ihtiyaç duyması, ayrılık ve gurbetin insanın canını yakması, Ashâb-ı Kehf'in köpeği olduğuna inanılan Kıtmîr ve Hz. Peygamber'in diğer insanlara güzel ahlakıyla liderlik etmesi gibi konuların işlendiği görülmektedir. Yazar, manzumeyi şerh ederken anlattığı konuyla aynı manaya gelen başka manzume örnekleri de vererek konunun daha iyi anlaşılmasını sağlamaya çalışmıştır.

Sekizinci bölüme "Hicrân Hastasının Devâsı" ismini veren yazar, bu bölümde de bir şiirin şerhini yapmıştır (s. 61-68). Şiir Seyyid Hulûsî Efendi'ye aittir. Şiir "*Merhem-i vasl iledir hasta-i hicre devâ*/*Kim ki cânından geçer vuslat-ı yârdır ana*" beytiyle başlamaktadır. Şerhi yapılan manzumenin genelinde; klasik Türk şiir geleneği içerisinde "hüsn-i mutlak sahibi"nin yalnızca Allah olduğu, insan kalbinin "âyîne-i Samed" şeklinde isimlendirildiği, fenâfillâh, dünyadan uzaklaşmak, insan gönlünün sadece Allah'ı andığında rahatlaması, âşığın sevgilisi için canını vermesi, insan gönlünün Allah'a ait olması, âşığın sevgiliden gelen her türlü derde razı olması, Allah'ın sevdiği kullarına bela ve musibet vermesi gibi konular işlenmiştir ve ayrıca şiirde geçen bazı kelimelerin karşılıklarına da yer verilmiştir. Yazar, bundan önceki bölümlerde olduğu gibi başka şairlere ait manzume örneklerini de anlattığı konuların arasına serpiştirmiştir.

Mahmut Kaplan dokuzuncu bölüme "Her Baktığın Dîdâr İse" başlığını vermiştir. Bölümün girişinde her şeyden önce tasavvuf konulu şiirlerin kolay anlaşılamadığına vurgu yapılarak günümüzde bile hâlâ tasavvuf konulu şiirlerin varlığının devam ettiği söylenmiştir (s. 69). Ârif insanın dünyada vücut bulan her şeyin Allah'ın esmalarının bir tecellisi olduğuna inandığına değinen yazar hemen sonrasında tasavvufa mensup kişilerin Allah'ın dünyayı ve canlıları yaratmasına sebep olarak "aşk"ı görmelerinden söz etmiştir (s. 69-70). Kaplan, Seyyid Osman Hulûsî Efendi tarafından

kaleme alınmış ve ilk beyti "*Kâr üzre bir kâr isteme her demde kârın yâr ise*/*Göz yum kamu yüzden yana her bakdığın dîdâr ise*" olan "ise" redifli şiirin şerhine geçmeden önce, Allah'ın insanları kendisine kulluk etmeleri için yarattığının ve bezm-i elestte de insanlardan bir ahd aldığının altını çizmiştir (s. 70). Yukarıda bahsi geçen şiirin şerhi incelendiğinde, âşığın gönlünün bir tek Allah'a yönelmesi, tasavvuf ehlinin Allah rızasına önem vermesi, seyr ü sülük yolculuğundaki sâlikin gönlünden dünyaya dair şeyleri çıkarması gerektiği ve fenâfillâh gibi konuların işlendiği görülür. Ayrıca bunlara ek olarak beyitlerde geçen bazı sözcüklerin anlamlarından şerh içerisinde bahsedilmiştir ve Allah'ın "Cebbâr" ve "Kâdir" esmaları hakkında bilgi verilmiştir (s. 70-76).

Onuncu bölüme yazar tarafından "Şiir, Hikmet, Dünya" başlığı verilmiştir. Öncelikle şairlerin şiirlerinde felsefî unsurlara yer vermeleri sebebiyle filozofun yerine geçtiklerinden bahsedilerek (s. 77) bölüme giriş yapılmıştır. Ardından Mezâkî'ye ait, hikmet içeren üç beyit örneği sunularak bunların açıklamasına yer verilmiştir (s. 77-79). Akabinde Kaplan, bu beyitlerden birisiyle aynı düşünceleri içeren Fuzûlî'ye ait bir matla beyti eklemiştir (s. 79). Bölümün bundan sonraki kısmında manzume örnekleri verilmeye devam edilmiştir. Bu manzume örnekleri kalbi dünyalık arzulardan temizlemek, tevekkül etmek, Allah'ın kulunun sesini duyup ona yardım etmesi ve zulüm gibi konuları barındırmaktadır (s. 79-81).

"Doludizgin Şöhrete Koşmak" olarak isim verilen on birinci bölümde Mahmut Kaplan, günümüzdeki şöhret merakına değinerek bu durumu eleştiren söylemlerde bulunmuştur. Ünlü olmak uğruna yaşamlarını yitiren gençlerden ve şöhret merakının "ene/ben" duygusunu geliştirmesinden bahsetmiştir (s. 83). Konuyla ilgili olarak Mirzâzâde Ahmet Neylî'ye ait olan bir beyit örneği vererek bu beyitle ilgili açıklamalarda bulunmuştur (s. 83-84). Bu açıklamalardan sonra yazar, Es'ad-ı Bağdâdî'nin sadeliği konu edinen bir beytini örnek olarak verip bu beyti uzun bir şekilde izah etmiştir (s. 84-85). Yazarın örnek olarak verdiği son beyit örneği de üne sahip kişilerin zahmet çektiklerinin anlatıldığı Keçecizâde İzzet Molla'ya aittir. Bu beytin de açıklamasını yapan yazar burada bölüme nokta koymuştur (s. 85-86).

On ikinci bölüm "Cehalete Övgü" başlığını taşımaktadır. Kaplan, cehaletin ve cahil insanların bugün çok değer gördüğü, cahil insanların mutsuzluk ve huzursuzluk çekmedikleri ve toplumsal meselelerin cahil insanları ilgilendirmediği gibi konulara değinmiştir (s. 87). Yazar, söylediği şeylere kanıt niteliğinde Celîlî, Filibeli Vecdî, Keçecizâde İzzet Molla ve Hasan Ziyaî'ye ait birer beyit örneği vererek bu beyitlerden hareketle günümüzdeki liyakatsiz durumlara da eleştiride bulunduktan sonra (s. 87-89) bölümü tamamlamıştır.

Mahmut Kaplan on üçüncü bölüme "Göz Penceresinden" başlığını vermiştir. İnsanın su, kan, duygu ve düşünce gibi şeylerden oluştuğuna vurgu yaptıktan sonra tıpkı bir mide gibi doymak bilmeyen arzu ve heveslere sahip olduğunu söylemiştir (s. 91). Ardından yazar şiirlerde ve şarkılarda sıkça rastlanan "gönül" kavramını anlatmaya başlamıştır ve aslında gönlün Allah'a ait olduğunu ama insanoğlunun bunu unutup kalbini yabancı kişilere açtığından bahsederek eleştiride bulunmuştur (s. 92). Bu eleştiride bulunduğu konuyla ilgili olarak Kaplan Usûlî'ye ait bir beyit vererek bu beytin açıklamasını yapmıştır (s. 92-93). Akabinde yine Usûlî'nin kaleminden çıkmış, insanların başkasının kusur ve ayıplarıyla değil kendi kusur ve ayıplarıyla ilgilenmesi gerektiğinin belirtildiği beyit örneği verilmiştir (s. 93-94).

"Zulümle Dünyada Şehir Kurulmaz" olarak isim verilen on dördüncü bölümde "adalet ve zulüm" kavramları üzerinde durulmuştur. Adalet ve zulmün aynı anda tek bir yerde bulunamayacağına vurgu yapan Kaplan Habil ve Kabil olayını da okura hatırlatarak insanın insana yaptığı zulümden bahsetmiştir (s. 95). Bunun ardından hangi durum ve davranışların zulüm olarak kabul edildiği sıralanmıştır ve kutsal kitaptan ayet örnekleri sunulmuştur (s. 95-96). Bu ayet örneklerine ek olarak Hz. Ali, Ömer b. Abdülaziz ve Mevlânâ'nın zulümle ilgili söyledikleri sözlere vurgu yapılmıştır (s. 96-97). Kadı Burhaneddin, Seyyid Nesîmî, Mihrî Hatun ve Fuzûlî'nin kaleme

aldığı zulüm konulu beyit örnekleri verilerek bunların izahı yapıldıktan sonra on dördüncü bölüme nokta koyulmuştur (s. 97-99).

"Perde Arkasında Ne Var?" başlığını taşıyan on beşinci bölümde öncelikli olarak insan vücudundaki bir uzuv olan gözün, her şeyi göremeyip "sadece önünde cereyan eden olayları" görebildiğini söyleyen yazar, gözün gördüğü şeyi sonrasında akla gönderdiğine vurgu yapmıştır (s. 101). Kaplan, gözün görebildiklerinin dışında aslında göremediği bazı perde arkası unsurların olması sebebiyle insanı meraka sürüklediğini söylemiştir (s. 101). Arkasından merak unsurunun "keşiflerin, buluşların kaynağı" olmasının yanı sıra aynı zamanda insanı korku ve kaygıya sürüklediğini belirtmiştir (s. 101). Bunun sonrasında Nâilî tarafından kaleme alınan, yıldızlara bakarak gelecek hakkında tahminde bulunmamak gerektiğini anlatan bir rubai örneği verilerek günümüzde de bazı gazete sayfalarında bu tarz haberlere yer verilmesi yazar tarafından eleştirilmiştir (s. 101-102). Bölümün sonunda Nâilî'ye ait üç beyit örneği verilmiştir ve bu manzumelerin açıklaması yapılmıştır (s. 102-103).

Mahmut Kaplan on altıncı bölüme "Güneş, Bulut ve Şebnem" başlığını vermiştir. İlk olarak Cevrî'nin 'ta'lik' ve 'ta'lik kırması' türündeki yazılarda başarılı oluşuna vurgu yapılarak onun eserlerinin ismi sıralanmıştır (s. 105). Şairin divanında hakîmâne şiirlerinin olduğuna vurgu yapan yazar, bu şiirlerden örnek vermeye başlamıştır (s. 105-112). Verilen beyit örnekleri tek bir şiire ait olmayıp farklı şiirlerden alınmıştır. Bu beyitler yazar tarafından yorumlanarak şerhi yapılmıştır. Bu beyitlerin daha çok tasavvufî ögeler içerdiği görülmektedir. Örneklerin tamamı incelendiğinde; ruh, yapılan işleri Allah rızası için yapmak, ünlü zâhid Mâlik-i Dinar, terk-i terk ve tok gözlülük gibi temaların işlendiği fark edilmektedir.

"Yaprak Tomurcuğa, Beden Ruha Yük Mü?" şeklinde isim alan on yedinci bölümde yazar öncelikle 17. asır ediplerinden olan Nâilî'nin daha çok Sebk-i Hindî üslubuyla şiirler yazdığını dile getirmiştir ve şairin "dahi" redifli şiirinin şerhini yapmıştır (s. 113-118). Kaplan bu gazelin bir bahar tasviriyle başladığına değinmiştir. Çiçeklerin tomurcuklanması, Hz. Îsâ'nın göğe çıktığında üzerinde iğne bulunması, insanın sadece Allah'ı dost edinmesi gerektiği ve klasik Türk edebiyatındaki rind tipi şiirde işlenen diğer konulardandır.

On sekizinci bölüm "Ömrü Yele Vermek" şeklinde bir başlık almıştır. Bu bölümde yazar daha çok ömür konulu beyit örnekleri vererek bunların açıklamasını yapmıştır. Öncelikle ömrün hemen biten bir şey olduğuna ve bu durumu birçok şairin şiirlerinde işlediğine vurgu yaptıktan sonra beyit örneklerine geçmiştir (s. 119). İlk örnek Hayretî'ye aittir. Kaplan, Hayretî'nin ömrü nefese benzettiğine değinmiştir (s. 119-120). İkinci beyit Kâmî'dendir. Kâmî ömrü durakları olmayan bir yolculuk olarak görmektedir (s. 120). Ardından gelen manzume Taşlıcalı Yahyâ'nındır. Ömrün akarsuya benzetilmiş olduğu bu beytin akabinde gelen şiir ise Nakşî İbrahim'e aittir. Yazar, Nakşî'nin bu beytinde insanların bir gün ölüp gideceğini akıllarına getirmediklerinin vurgulandığını dile getirmektedir (s. 120-121). Mahmut Kaplan bir kez daha Kâmî'ye ait bir beyit örneği vererek şairin bu beytinde ömrü nakit paraya benzettiğine vurgu yapmıştır (s. 121-122). Diğer örnek Neccârzâde Rıza'ya aittir. Yazar, bu beyitte anlatılanın ömrün boşa harcanmaması gerektiği olduğunu söylemiştir ve sözü Neşâtî'ye bırakmıştır (s. 122). Ardından Kaplan, Kâtipzâde Sâkıb'ın ömrün insana Allah'ın emaneti olduğunu söylediği beytini eklemiştir ve beytin izahını yapmıştır (s. 122-123). Sıradaki manzume ömrün kadehe teşbih edildiği Karamanlı Aynî'ye aittir (s. 123). Bunu Üsküplü İshak Çelebi'nin kaleme aldığı bir beyit takip etmiştir (s. 123-124). Kaplan, bir sonraki beyti ömrü fidana benzeten Emrî'den almıştır (s. 124). Bunun peşinden gelen manzume, ömrü vefasız bir sevgiliye benzeten Gelibolulu Mustafa Âlî'nin kaleminden çıkmıştır (s. 124). Yazar sonraki şiir örneğini Fuzûlî'den almıştır ve Fuzûlî'nin ömrü "nazlı bir güzel"e benzettiğini belirtmiştir (s. 124-125). Sonrasında mum ve ömür arasında ilişki kurulan ve Zâtî'nin kaleme aldığı iki beyit ilave edilmiştir (s. 125-126). Yazar bu beyitlerin akabinde sözü ikinci kez Hayretî'ye bırakmıştır ve Hayretî ile benzer düşüncelere sahip Nev'i'ye ait bir manzume örneği vermeyi de ihmal etmemiştir

(s. 126-127). Ardından Fasîhî'nin ömrünü boşa geçirdiğini belirttiği beyte yer verilmiştir (s. 127). Yazarın örnek olarak verdiği Kâtipzâde Sâkıp'a ait beyitte ömrün aynaya benzetildiği görülmektedir (s. 127-128). Geriye kalan diğer örnekler incelendiğinde de bu örneklerin Taşlıcalı Yahyâ, Mesîhî, Üsküplü İshak Çelebi, Kâmî, Enverî, Usûlî, Hayretî, Mahmud Celaleddin Paşa, Fuzûlî, Nesîmî, Neşâtî, Zâtî, Lebîb, Lâmekânî Hüseyin Efendi, Şeyhî, Azmizâde Hâletî ve Kâtipzâde Sâkıp'a ait olduğu görülmektedir. Bu manzumeler incelendiğinde ömrün bahara, kafileye, harmana ve rüyaya benzetildiği görülür. Ayrıca ömür-sel ve ömür-rüya arasındaki ilişki, ye's ve melâmet kavramları da şiirlerde bahsedilen diğer unsurlardandır. Buna ek olarak ömrün üzüntüyle geçmesinin sebepleri, bu üzüntüden kurtulma yolları ve ölümün herkes için var olduğu gibi konuların işlendiği de görülmektedir (s. 128-141).

"İncitme Sev" adlı on dokuzuncu bölümde yazar Alvarlı Efe'nin redifi "incitme" olan bir şiire sahip olduğunu söyledikten sonra manzumenin bir bölümünü okurun görmesi için yazısına eklemiştir ve bu kısmın, tasavvufun bütün konularını içeren bir mahiyete sahip olduğunu vurgulamıştır (s. 143). Ardından insanın dünyaya gönderildiği için asıl ve ilk yurdunu özlediğine değinen yazar, insanın şeref ve haysiyet sahibi bir canlı olduğunun altını çizmiştir (s. 144). İnsan gönlünün Allah'ın evi olduğu, insanın bu bilinçle yaşaması gerektiği ve kötü bir durumla karşılaştığında sabır göstermesi gerektiği bahsedilen diğer bir konudur (s. 144-145). Yazar, yazıya başlarken örnek olarak verdiği "incitme" redifli şiirin beşinci dizesinin aslında bütün anlattıklarını özetleyen bir yapıya sahip olduğunu dile getirerek bir insanı incitmenin günah olduğunu belirtmiştir (s. 145). Sonrasında bu hususla ilgili Yunus Emre, Seyyid Nesîmî, Tâcizâde Cafer Çelebi, Âşık Çelebi, Bâkî, Leylâ Hanım, Nebzî, Muvakkitzâde Pertev, Diyarbakırlı Muhib, Hasan Rıza, Naz, Darendeli Seyyid Hulûsî, Abdurrahim Karakoç, Bestami Yazgan ve Erzurumlu İbrahim Hakkı'ya ait şiir örnekleri (s. 145-150) verilerek bölüm noktalanmıştır.

Yirminci bölüme "Can Aynası Buğulanırsa" başlığı uygun görülmüştür. Yazar bu bölümde daha çok "dost" ve "dostluk" kavramlarının üzerinde durmuştur. Hatta bu kavramların telaffuz edilmesinin bile insanın gözündeki mutluluğa sebebiyet verdiğine değinmiştir (s. 151). Bu kavramın atasözü ve deyimlerde sıkça yer edindiğine vurgu yapıldıktan sonra bu atasözü ve deyimlere birkaç örnek verilmiştir (s. 151). Ardından Mevlânâ'nın da bu kavrama son derece önem verdiğinin altı çizilerek *Mesnevî*'den örnek sunulmuştur (s. 151). Klasik, halk ve çağdaş Türk şiirinde de dost ve dostluk kavramlarına fazlasıyla ilgi gösterildiğine vurgu yapan Kaplan; Beyânî, Filibeli Vecdî, Gelibolulu Âlî, Niyazî-i Mısrî, Öksüz Âşık, Kuloğlu, Gevherî, Karacaoğlan, Levnî, Mecnûnî, Konyalı Şem'î, Âşık Veysel, Bedri Rahmi Eyüboğlu ve Haydar Ergülen'e ait şiir örnekleri vermiştir (s. 152-157). Bu örneklerde, dost ve arkadaşlarla birlikte olmanın dertleri unutturması, kalp kırmanın "Kâbe yıkmakla eş değer" olması, dostların birbirinin değerini bilmesi, insanın dostunu kıracak söz ve davranışlardan sakınması gibi konular göze çarpmaktadır.

Yazar, yirmi birinci bölüme "Bir Yaprağın Anlattıkları" ismini vermiştir. Tabiatın Allah'ın varlığına bir delil olduğunu söyleyen yazar, Allah'ın müsaadesi alınmadan hiçbir şeyin gerçekleşmeyeceğini belirttikten sonra insanların kimi zamanlarda bunu akıllarından çıkardıkları için eleştiride bulunmuştur (s. 159). Akabinde Kaplan; Yunus Emre, Mihrî Hâtun, Şeyhî, Gelibolulu Mustafa Âlî, Bâkî, Fuzûlî, Üsküplü İshak, Nakşî İbrahim ve Şeyhülislâm Yahyâ'ya ait yaprakların üzerindeki incecik damarların Allah tarafından oluşturulduğunun, dünaydaki her şeyin Allah'ın bir yansıması olduğunun ve yaratılan her canlının Allah'ı zikrettiğinin anlatıldığı manzume örnekleri eklemiştir (s. 159-164).

"Zevk ve Üzüntü Sarkacında İnsan" başlığını taşıyan son ve yirmi ikinci bölümde, öncelikle klasik Türk edebiyatı şairlerinin hakîmâne sözlere önem verdiklerine vurgu yapılmasının ardından yazar sözü Cevrî'ye bırakmıştır ve şairin beyitlerini izah etmeye çalışmıştır (s. 165-167). Beyitler ve Kaplan'ın açıklamaları birlikte değerlendirildiğinde tefekkür, kadere razı olmak, irfan, kişinin ayıp

ve kusurlarının farkında olması, zamandan şikâyet, rind ve klasik Türk edebiyatındaki konumu gibi hususlara yer verilmiştir.

"Kaynakça" (s. 169-170) bölümü de eklendikten sonra kitap okunmaya hazır hâle getirilmiştir.

Kitabın muhtevası hakkında bilgi verdikten sonra bu kitap hakkında genel bir değerlendirme yapılacak olursa yazarın daha çok deneme üslubunu kullandığı görülmektedir. Zaman zaman soru cümleleri kullanarak okuru düşünmeye sevk eden Kaplan, bazı konularda eleştirilerde bulunurken bazen de nasihat verici söylemler kullanmıştır. Anlattığı konularla bağlantılı manzume örnekleri vermiştir ve bunların hem nesre aktarımını hem de açıklamasını yaparak okurun kafasında herhangi bir soru işareti bırakmamaya gayret göstermiştir. Ayrıca bazı bölümlerde günümüz problemlerinden bahsederek eleştiri yapmıştır. Sade, akıcı ve her kesimden insanın anlayabileceği bir üslup kullanan yazar bu yapıtıyla hem klasik Türk şiirinin genel yapısını gözler önüne sermiştir. Yazarın kitabında yer verdiği örnekler düşünüldüğünde birçok divan taradığı ve bu kitabın tamamlanması için büyük emek verdiği fark edilmektedir. Son olarak bu eserin hem öğrenciler, hem araştırmacılar hem de edebiyat meraklıları için faydalı olacağını düşündüğümüzü belirtiyoruz ve her kesimden insanın okumasını tavsiye ediyoruz.

Kaynakça

Kaplan, M. (2024). *İncitme sev*. Lejand Kitap.